

A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai

Beszámoló a 22. Élőnyelvi Konferenciáról (Budapest, 2023. szeptember 6–8.)

22. alkalommal került megrendezésre a magyar vonatkozású szociolingvisztikai kutatások legnevesebb nemzetközi fóruma, az Élőnyelvi Konferencia az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete munkatársainak szervezésében.

A három napos szakmai fórum központi témája: *A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai* teret engedett a hagyományos szociolingvisztikai tudományos kutatások eredményeinek bemutatása mellett a kritikai szociolingvisztika szemléletének is, valamint a plenáris és szekcióelőadások mellett olyan munkaformáknak, mint például a digitális tárlat, a tudományos kerekasztal civilek bevonásával, de volt tematikus panel és a lészpedi köszönések gyakorlatáról szóló társasjáték is.

Az Élőnyelvi Konferenciák sorozata¹ 1988-ban vette kezdetét, s korábban évente, majd két évente kerülnek megrendezésre, váltakozva valamelyik magyarországi tudományos műhelyben és a külföldi régiók egyetemén. A legutóbbi konferenciát Kárpátalján a beregszászi főiskolán szervezték (hibrid módon), most pedig az ELTE BTK A épületében találkozhattak ismét személyes jelenléttel a szociolingvisztikai kutatásokkal foglalkozó kutatók és az egyes kutatásokban részt vevő civilek is a Kárpát-medencéből, Európa más országaiból és a tengeren túlról is.

A szervezők célja az volt, hogy az elmúlt évtizedekben zajló szociolingvisztikai kutatások eredményeinek bemutatásán túl azok társadalmi, társas lenyomatairól, hasznosulásáról alakuljon ki diskurzus. Ezzel feltární kívánták, hogy milyen hatásai vannak a tevékenységüknek a szakmai körön túl is. „A szociolingvisztika művelői már a kezdetektől fogva törekedtek arra, hogy a marginalizált csoportokhoz kapcsolódó nyelvi különbségtétel folyamatainak nyilvános kritikájával társadalmi hatást érjenek el. A „közérdekű”, „hasznos” vagy „társadalmilag elkötelezett nyelvészetnek” ugyan sokféle gyakorlata alakult ki a magyar nyelvészek körében, de mindeddig nem történt átfogó kísérlet e gyakorlatok értelmezésére és értékelésére”² – írták a szervezők a konferencia felhívásában.

A plenáris előadók között olyan neves kutatók előadásait hallgathatták meg a résztvevők, mint Mary Bucholtz (University of California, Santa Barbara), aki a nyelvészet határainak kiterjesztéséről, a közösség bevonásával végzett kutatások hasznosulásáról és a társadalmi igazságosság kapcsolatáról beszélt *Advancing Social Justice in*

¹ Az Élőnyelvi Konferenciák helyszínei sorrendben: 1. Budapest (1988), 2. Újvidék (1989), 3. Budapest (1990), 4. Kolozsvár (1991), 5. Nyitra (1992), 6. Budapest (1993), 7. Nagymegyer (1994), 8. Ungvár (1995), 9. Szeged (1996), 10. Bécs (1998), 11. Újvidék (2000), 12. Nyíregyháza (2002), 13. Kolozsvár (2004), 14. Bük (2006), 15. Párkány (2008), 16. Beregszász (2010), 17. Szeged (2012), 18. Nyitra (2014), Marosvásárhely (2016), Budapest (2018), Beregszász (2021), Budapest (2023)

² A 22. Élőnyelvi Konferencia felhívása <https://www.btk.elte.hu/content/a-szociolingvisztikai-kutatas-tarsadalmi-hatasai.e.5863>

Sociolinguistics: The Impact of Interdisciplinarity and Collaboration című előadásában. Heltai János Imre (Károli Gáspár Református Egyetem) nyelvészeti etnográfiai részvételi kutatásuk tapasztalatait mutatta be, melyet egy magyarországi kisvárosban kétnyelvű roma és egynyelvű nem roma közösségek bevonódásával végeztek. Az előadás a társas- és társadalmi diskurzusok nyelvi gyakorlatok által fenntartható vagy lebontható függőségi viszonyainak bonyolult hálózatát mutatta be. Joan Pujolar (Universitat Oberta de Catalunya) *Linguistic transparency: the political economy of intersectionality* című előadásában pedig az angol nyelv hatalmi és gazdasági helyzetéről beszélt, s arról, hogy ez a hegemon szerep mit jelent az átláthatóság és a nyelvi sokszínűség, valamint a nem angolul működő tudomány szempontjából.

A konferencia mindhárom napján a tudományos munka több szekcióban is folyt párhuzamosan. Hallgathattunk előadásokat a szociolingvisztikai kutatások oktatásban való hasznosulásáról, az Ukrajnából érkező gyermekek nyelvi inklúziójának kérdéseiről, a magyar nyelvjárás magánhangzók viselkedéséről az akusztikai térben, a szeged környéki „ö”-zészről, a jelnyelv-elsajátítás folyamatairól.

A hagyományos tematikus műhelyek mellett, mint a *Nyelvjárások a kétnyelvűségben – nyelvi problémák, nyelvi menedzselés* című műhely volt Benő Attila vezetésével a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat kutatóinak részvételével, a programban hangsúlyosan jelentek meg nem hagyományos munkaformák is. Így társasjáték „Tanácsolnak?” – *Társasjáték a lészpedi köszönések gyakorlatáról megnevezéssel*, amelyet Bodó Csanád vezetett lészpedi résztvevőkkel, virtuális kiállítás Bartha Csilla és a TENYeK szervezésében *Közös terek teremtése – A Többszínűség és Edukációs Nyelvészeti Kutatócsoport részvételi kutatási gyakorlatai* címmel, továbbá kerekasztal *Kapuőrök helyett személytelenített cenzúra – társadalmi digitalizálódás és demokrácia* témában Sándor Klára vezetésével.

A konferenciák hagyományos struktúrájának átalakítására kísérletet téve, a szervezők teret adtak az olyan kezdeményezéseknek is, amelyek hangsúlyt helyeztek a nem nyelvész résztvevők tapasztalatainak a nyelvész résztvevőkkel való megosztására és megvitatására. Ennek gondolatébresztő példája volt a *Civilek és nyelvészek a nyelv térbeli változatosságának megjelenítésében* című kerekasztal-beszélgetés Szabó Gergely moderálásával.

Az inspiráló szakmai tanácskozás könyvbemutatókkal zárult: a 21. Élőnyelvi Konferencia előadásából készült kiadványt³, valamint a transzlingválás⁴ gyakorlatáról szóló angol nyelvű kötetet ismerhette meg a hallgatóság.

A következő tanácskozás 2025-ben várható, és az eddigi gyakorlat szerint talán egy külföldi régió egyeteme, tudományos műhelye lehet esélyes a házigazda szerepére.

További információk a [konferencia weboldalán](#) olvashatóak.

Márku Anita

³ Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka (szerk.): A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. Tanulmányok a 21. Élőnyelvi Konferenciáról. Termini Egyesület (2022).

https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2023/03/21_EK_kotet_2023_03_15-1.pdf;

⁴ Heltai, János Imre – Tarsoly, Eszter (eds.) *Translanguaging for equal opportunities: Speaking Romani at school*. Mouton de Gruyter (2023).